

CÂTEVA CONSIDERAȚII DESPRE FUNCȚIA LINGVISTICĂ A VERBELOR

0. Analizând categoriile verbale din perspectiva relaționalității, folosindu-ne de distincția pe care o propune Platon între *ónoma* și *rhema*¹, constatăm cu ușurință că **substantivul** este categoria verbală prin excelență nerelațională, a cărei funcție primară în vorbire este cea de *ónoma*, el fiind folosit în mod primar pentru a numi realitatea sau experiența și, astfel, corespunde funcției de *onomázein* pe care o identifică și, de altfel, i-o și atribuie Platon în *Sofistul*. Celelalte categorii sunt relaționale, corespund funcției de *légein*, ele funcționând ca *rhema* pentru alte categorii de vorbire. Astfel, **adjectivul** și **verbul** funcționează ca *rhema* pentru substantiv, determinând (= spunând ceva despre) obiectele desemnate/numite de acesta, în vreme ce **adverbul** funcționează ca *rhema* pentru verb și adjectiv².

Problema funcționalității în vorbire a verbelor este însă una mai complicată, din două motive: (1) pe de o parte, pentru că, din perspectiva dihotomiei lui Platon, ele funcționează similar adjectivelor, având – cel puțin în limbile indoeuropene – funcție de *rhema* în relație cu substantivele; prin urmare, distincția dintre *ónoma* și *rhema* nu ne ajută să distingem verbele de adjective (ambele „spun ceva” despre obiectele numite de substantive), o descriere comparativă a acestor două categorii necesitând analiza funcționalității lor dintr-o altă perspectivă³; (2) pe de altă parte,

¹ Reamintim: Platon identifică „două genuri de indicare a ființei pe calea glasului” (Platon 1989, p. 376): *ónoma* și *rhema*, adică fapte care stau pentru ceva și fapte (care stau) despre ceva din realitate.

² Nu intră în tematica articolului de față, dar o discuție aparte ar necesita faptele instrumentale relaționale, cele considerate de profesorul D. D. Drașoveanu ca făcând parte din categoria **relației**. Despre ele am putea afirma că au o relaționalitate de tipul raportului, care se realizează în legătură cu două obiecte – (1) *solzii* (2) *peștilor*, (1) *cizme pe* (2) *masă* – spre deosebire de relaționalitatea de tipul proprietății, (specifică, în linii mari, adjectivului, verbului și adverbului), care se realizează în legătură cu un singur obiect – *copac verde*, *calul fuge*, *cântă frumos*.

³ Problema principală cu care se confruntă descrierea statutului verbului printre celelalte categorii verbale constă în faptul că acestea sunt intuite în mod primar pe baza unor criterii *lexicale*, spunându-se, de exemplu, că substantivul desemnează obiecte, adjectivul numește proprietăți, adverbul – modalități sau circumstanțe. Ulterior, descrierea științifică înlocuiește acest criteriu lexical de la nivelul intuiției primare cu un criteriu mai riguros: al modului în care categoriile verbale organizează conținutul lexical vehiculat (astfel, substantivele nu desemnează, în fapt, obiecte, ci orice tipuri de realități, dar organizându-le ca obiecte; adjectivul poate numi și el orice realități, dar le organizează ca proprietăți ș.a.m.d.; vezi Coșeriu 1972 pentru *semnificat categorial*, Drașoveanu 1997 pentru *mod de organizare a ideii*). Verbele însă nu pot fi descrise nici lexical (conținutul „mișcare, acțiune, proces”

pentru că problema funcției în vorbire a verbelor este, în mod tradițional, strâns legată de problema organizării în și prin limbaj a timpului, temă pe care o vom aborda în articolul de față.

1. Funcția în vorbire a verbelor

1.1. Verb vs adjectiv. Mulți lingviști remarcă asemănări între funcționalitatea în vorbire a verbelor și cea a adjectivelor. Astfel, Charles Bally afirmă că adjectivul ar arăta o „calitate constantă”, permanentă, în vreme ce prin verb s-ar indica o proprietate „accidentală”, care „se întâmplă” sau nu în legătură cu un obiect:

„L'*inhérence* est une compénétration intime des deux termes et indique soit qu'une chose (le sujet) appartient au genre désigné par l'*attribut* (« La terre est *une planète* »), soit qu'il possède la qualité désignée par cet attribut, propriété qui peut être ou une qualité constante (« la terre *est ronde* »), ou un accident : état ou action (« la terre *tourne* »)” (Bally 1950, p. 107).

O astfel de „înrudire” între verb și adjectiv observă și Iorgu Jordan și o ilustrează printr-o similaritate a comportamentului lor sintactic în relație cu substantivele:

„între atribut și predicat există o strânsă înrudire, datorită faptului că amândouă arată o caracteristică a subiectului, amândouă „atribuie” subiectului un semn caracteristic. De aceea raportul dintre atribut și subiect este tot de inerență, ca și raportul dintre predicat și subiect, iar expresia lui sintactică este, iarăși ca în cazul predicatului, acordul (sau congruența)” (Jordan 1954, p. 613).

Ideea apare și la D. D. Drașoveanu, care, luând în considerare observațiile celor doi lingviști de mai sus, pornește de la distincția, uzuală în logică, dintre *noțiune* și *notă*, și propune o clasificare a cuvintelor, după sensul lor, în cuvinte cu *sens noțional* – substantivul – și cuvinte cu *sens (de tip) notă* – adjectivul. Drașoveanu consideră însă că: „adjectivului i se alătură și verbul finit, ca unul care exprimă

care li se atribuie în mod intuitiv nu le este propriu, ci el este specific și substantivului – *plecare* este substantiv, *mișcare*, *acțiune*, *proces* sunt și ele tot substantive, infinitivul însuși, considerat forma de bază a verbului, este numit forma *nominală* a acestuia – sau adjectivului –, participiul verbului este, din punct de vedere categorial, un adjectiv), nici categorial, întrucât verbul nu organizează în vreun fel anume conținutul lexical pe care-l „poartă cu sine”, iar principala sa funcție lingvistică – predicția, predicativitatea – este o funcție sintactică, ea nu se realizează nici lexical, nici categorial, ci gramatical, ceea ce înseamnă că verbul își realizează plenar funcționalitatea lingvistică atunci când „spune ceva” despre un obiect, atribuindu-și conținutul lexical acestuia, iar asta îl face similar adjectivului, care și el atribuie unui obiect (desemnat de un substantiv sau pronume) conținutul său lexical. Categoria verbului apare astfel ca una artificial alăturată celorlalte: în vreme ce substantivul, adjectivul, adverbul sunt categorii verbale după criterii atât – mai mult sau mai puțin – lexicale, cât și – mai ales – categoriale, verbul apare ca o categorie verbală (doar) după un criteriu gramatical. Pe de altă parte, calitatea de categorie verbală (parte de vorbire) a verbului nu poate fi pusă în discuție, așadar ceea ce ne-am propus în această lucrare a fost o descriere, pe cât posibil, mai riguros științifică a acesteia.

note, însușiri prezentate în desfășurare” (1997, p. 22). Apare astfel ideea unei dihotomii de tipul *static/dinamic*, între adjective și verbe: în timp ce adjectivele prezintă însușirile pe care le atribuie obiectelor într-un mod static, neschimbător (*constant*, după cum spune Bally), verbele le prezintă *dinamic*, în mișcare, „în desfășurare”, ca pe ceva care „se întâmplă” în legătură cu obiectele. Astfel că această afirmație a lui Drașoveanu nu este departe de interpretarea pe care o dă Bally: proprietate constantă vs accident.

Problema apare și în lucrări de filosofie a limbajului. Observații asupra unor similitudină de funcționalitate între verbe și adjective găsim încă la Aristotel, care, în capitolul 12 al tratatului său *Despre interpretare*, afirmă că „a zice «omul umblă» este totuna cu «omul este umblător»” (Aristotel 1997, p. 184). După cum se știe, în gramaticile grecești, adjectivul nu apare ca o categorie gramaticală de sine stătătoare, distinctă de celelalte, dar această primă conceptualizare a unei similitudină între *acțiune* și *proprietate* este demnă de remarcat.

De altfel, această similaritate apare, descrisă în manieră fenomenologică, și la Heidegger, care dedică *Sofistului* lui Platon un curs susținut la Universitatea din Marburg în semestrul de iarnă al anului universitar 1924–1925⁴, în care face o analiză extrem de detaliată a *lógos*-ului platonician. Heidegger pune în relație această primă tematizare a vorbirii, pe care o găsim la Platon în *Sofistul*, cu ceea ce el numește „caracterul revelator al limbajului”. Analiza este foarte complexă, articulată în patru stadii fenomenale și extrem de precis întemeiată în textul dialogului, dar, în principiu, ea poate fi rezumată metaforic printr-un exemplu pe care filosoful îl propune (p. 405, 415), cu un căruț care scârțâie pe stradă și care poate fi auzit, cu fereastra deschisă, din casă. Auzindu-l, noi înțelegem scârțâitul ca aparținând căruțului, ca fiind ceva *despre* căruț, și astfel ființa căruțului ne este dată/revelată *ca* scârțâit. Această trecere a *sunetului* pe care-l aud – și pe care-l interpretez *ca acțiune* – în *proprietate* a obiectului care face acțiunea (și care, astfel, îmi este dezvăluit ca altceva decât el însuși), revelarea a *ceva ca ceva* (*etwas als etwas*), aceasta este pentru Heidegger funcția revelatorie a *lógos*-ului. Heidegger înțelege aici în mod corect o distincție pe care Platon o face numai implicit: cea dintre *semáinein*, ca funcție a *limbajului* de a indica (și de a înțelege) ceva ce tocmai se cunoaște prin ceva știut anterior, și *deloun*, ca funcție a *vorbirii* de a structura și exprima sub forma unui conținut lingvistic ceva ce tocmai se înțelege și care nu era cunoscut dinainte. Funcția delotică a limbajului, în interpretarea lui Heidegger, ține de faptul că – atunci când spunem ceva – cuvintele pot vorbi prin ele însele și despre altceva decât ele. Un verb nu numai spune, semantic, *ce face* subiectul (structurând un *fapt*), ci, în același timp, dezvăluie, delotic, ceva despre subiect, un verb spune și *cum este* subiectul (cum trebuie să fie pentru a putea face ceea ce spune că face), structurându-l astfel *ca obiect* (*al lumii*). Verbele se spun și pe ele însele, semantic,

⁴ Curs apărut în 1992 cu titlul *Platon: Sophistes*, ca volumul 19 al ediției de *Opere complete* îngrijite de Vittorio Klostermann. L-am consultat în traducerea în limba engleză: *Plato's Sophist*, 1997, Bloomington, Indiana University Press.

dar spun ceva și despre obiecte, delotice. Ceea ce spune verbul se află dinainte în subiect, iar verbul, spunându-și semnificatul, semnificând altceva, dezvăluie despre subiect acel ceva care era dinainte acolo, dar nu putea fi văzut. În acest sens, verbele dezvăluie natura obiectelor, și acesta este sensul în care Heidegger înțelege limbajul ca revelație a ființei: limbajul este astfel croit ca instrument de cunoaștere, ca funcție revelatorie a spiritului omenesc, încât în spatele a tot ceea ce se spune – chiar și dacă se spune numai *ceea ce se întâmplă* – noi vedem *ceea ce este* (= ființa).

Așadar, verbul, spunându-se pe sine însuși despre un obiect, ca acțiune pe care o face obiectul (*omul merge*), spune, în același timp, și altceva despre acel obiect, și anume *cum este*; îi atribuie o calitate (*omul este mergător*), o proprietate pe care se întemeiază acțiunea semnificată. Adjectivul, pe de altă parte, spunându-se pe sine despre un obiect, nu spune și altceva, ci se spune numai pe sine, ca proprietate a obiectului. Adjectivul ar fi deci un fel de verb simplificat, care nu spune decât proprietatea, verbul fiind, prin urmare, un adjectiv mai complex care spune (= face în vorbire) și altceva, pe lângă aceasta.

1.2. Verbul – vehicul în limbaj al temporalității. O primă aproximare a ceea ce verbul face în plus față de adjectiv ar fi să considerăm că el adaugă proprietății ideea de timp, de temporalitate. După cum am văzut, la Bally era vorba de o trăsătură accidentală, nu de ceva constant, ci de ceva care se poate sau nu întâmpla, trăsătură care este prezentă „la un moment dat”. La Drașoveanu era vorba de ceva dinamic, care se prezintă ca succesiune. Aristotel o spune și mai clar: „Un verb este cuvântul care, pe lângă înțelesul lui propriu, adaugă noțiunea de timp” (1997, p. 161). Prin urmare, în ideea de timp trebuie să căutăm funcția specifică a verbelor în vorbire, cea prin care ele se deosebesc de adjective, pe de o parte, și de celelalte categorii de vorbire, pe de altă parte. Dar ideea de timp – exprimarea temporalității – nu le este exclusivă verbelor, ea poate fi exprimată și de substantive sau adverbe. Astfel, putem argumenta că ideea de desfășurare în timp exprimată de un substantiv precum *trece* este prezentă acolo ca reflex al temporalității verbului *a trece*, devenit prin schimbarea categoriei gramaticale (operație numită de Coșeriu *dezvoltare*) substantiv, dar adverbe ca *acum*, *atunci*, *curând* exprimă o temporalitate ce nu provine de la un verb. Care este, deci, „noțiunea de timp” exprimată de verbe, care le este specifică în raport cu celelalte fapte ale limbajului? Pe ce se întemeiază funcționalitatea lingvistică ce le este proprie numai lor?

2. Timp și limbaj

Problema raporturilor dintre timp și limbaj/experiență/ conștiință s-a pus în mod constant în istoria gândirii, începând de la Aristotel (*De memoria*) și Sfântul Augustin, până la moderni ca Husserl și Heidegger. Ne vom referi însă aici numai la un studiu, în bună măsură concludiv în ceea ce privește tema, al lui Coșeriu, apărut pentru prima dată în 1988 în volumul *Undici conferințe sul tempo* și

intitulat *Timp și limbaj (Tempo e linguaggio)*. Ne-am oprit asupra lui datorită faptului că este suficient de cuprinzător în a trata problema raporturilor complexe dintre timp și limbaj și, mai ales, pentru că face acest lucru cu instrumentele specifice lingvisticii. În acest studiu, Coșeriu tratează relațiile dintre limbaj și timp, relații pe care lingvistul le prezintă ca desfășurându-se pe patru trasee: 1) limbajul ca obiect al realității, supus acțiunii timpului; 2) limbajul ca instrument de reprezentare intuitivă a timpului; 3) limbajul ca modalitate de a structura temporal experiența și 4) limbajul ca mijloc de evaziune din timp:

„Un raport de reciprocitate [...] între timp și limbaj. Tocmai despre acest raport de reciprocitate aș vrea să fac o serie de observații. Se cade totuși să precizăm încă de la început că nu este vorba de un raport unic reciproc, ci de o serie întreagă de raporturi care ar cere, în orice caz, o discuție sistematică și detaliată. Astfel de raporturi multiple și foarte complexe sunt, de fapt, de cel puțin trei tipuri diferite. În primul rând, limbajul, ca fapt real, este cufundat în timp: ca oricare alt fapt al realității, se întâmplă (și se desfășoară) în timp. În al doilea rând, limbajul semnifică și reprezintă timpul și structura sa așa cum este conceput intuitiv, nu mai puțin de cum structurează întreaga experiență umană și toată «lumea» ca obiect care poate fi gândit, lume construită, ba chiar creată de om tocmai cu ajutorul limbajului. În al treilea rând, limbajul numește «timpul lucrurilor», adică situează și ordonează în timp lucrurile și evenimentele. La aceste raporturi, să zicem așa «de natură pozitivă», se adaugă un tip negativ: omul se folosește de limbaj în general și de discurs în special – adică forma individuală a limbajului însuși – chiar pentru a refuza timpul, pentru a căuta să-l domine sau de-a dreptul pentru a ieși din timp” (Coșeriu 1988/2009, p. 333).

Dintre aceste patru raporturi analizate de Coșeriu, două, al doilea și al treilea, privesc în mod direct tema pe care o discutăm aici, dat fiind că analizează timpul ca obiect structurat în interiorul limbajului și nu ca obiect exterior acestuia, cum se întâmplă în cazul celorlalte două raporturi. Coșeriu distinge între două tipuri de timp structurat și organizat în interiorul limbajului (și prin limbaj) și anume:

1) **un timp obiectiv**, „timpul reprezentat”, desemnat ca atare și care este în mare măsură spațializat, adică este înțeles intuitiv și reprezentat ca „spațiu în care se desfășoară acțiunile”; așa cum obiectele ocupă loc în spațiu, la fel și acțiunile ocupă „loc” în acest timp obiectiv:

„Timpul este conceput, de fapt, ca un mod de a fi al spațiului – ca un fel de spațiu transparent și gol în care au loc evenimente – sau ca o dimensiune a spațiului pe un plan infinit la baza lui” (Coșeriu 1988/2009, p. 342–343).

Acest timp nu este înțeles neapărat ca succesivitate, ca trecere, ci numai ca întindere pe care o ocupă acțiunile. Acesta este domeniul timpului lexicalizat. El poate fi gramaticalizat în unele limbi sub forma categoriei aspectului, dar, în general, este lexicalizat și organizat prin semnificații (lexicale) ca *început*, *sfârșit*, *durează*, *ține*, *are loc* etc. (și corespondentele lor categoriale *începe*, *se sfârșește*, *durată*...). Se observă că această temporalitate, fiind structurată în limbaj ca *lexicalitate*, nu poate fi specifică verbului, care se prezintă – în vorbire – ca o *categorie* verbală și, ca

atare, specificul ei trebuie căutat – în termenii lui Coseriu – la nivelul semnificatului (său) categorial și nu la cel al semnificatului lexical;

2) timpul înțeles ca **poziție în timp**, ca moment („punct”) în care sunt „situa-te” faptele desemnate de/prin limbaj. Aici timpul este structurat ca succesiune, ca trecere continuă și este gramaticalizat sub forma categoriei morfologice a timpului verbal: *prezent*, *trecut* și *viitor*. Faptul că acest timp gramaticalizat este intuit și re-prezentat ca diferit de timpul ca „spațiu în care se desfășoară evenimentele” se vede și din faptul că în unele limbi, cum sunt germana și engleza, el este desemnat prin semnificații – lexicale! – diferite: germ. *Zeit* sau eng. *time*, pentru timpul obiectiv și germ. *Tempus* sau eng. *tense* pentru timpurile gramaticale.

Deși nu o spune cu toată claritatea, Coșeriu pare a situa specificitatea verbelor ca fapte lingvistice tocmai în această funcție a lor de a „situa în timp «faptele» despre care se vorbește”. Argumentația nu este foarte concludentă, întrucât nu specificul verbelor este ceea ce îl interesează pe Coșeriu în acest studiu, dar din felul în care prezintă lucrurile putem presupune că lingvistul ia în considerare o posibilă legătură între predicativitate, ca funcție universală a verbelor, și această funcție a lor de situa-re în timp a faptelor desemnate. Rezumând argumentația lui Coșeriu, aceasta se desfășoară pe două trasee: mai întâi lingvistul afirmă că funcția de „ziceră” (*légein* de la Platon), specifică verbului, „implică întotdeauna o încadrare temporală (chiar dacă, eventual, vagă sau chiar negativă)” și, prin urmare, „verbul conjugat este și acela care, de obicei, situează în timp «faptele» despre care se vorbește”. Apoi, după un excurs prin mai multe tipuri de limbi, în care arată că, și în situații în care încadrarea temporală pare a aparține altor fapte de limbă, ea este totuși caracteristica primară a verbului sau a unor fapte cu funcționalitate verbală, lingvistul conchide: „Oricum, verbul nu lipsește din niciuna dintre limbile cunoscute și este peste tot «predicativ» prin excelență” (Coșeriu 1988/2009, p. 345). Nu se spune însă clar dacă predicativitatea se datorează „încadrării temporale” sau aceasta din urmă este o consecință a predicativității. În ceea ce ne privește, am respins de la bun început predicativitatea ca principiu al funcționalității verbelor în vorbire, din cauza faptului că predicativitatea a fost înțeleasă și teoretizată până acum aproape exclusiv ca fenomen *sintactic*, iar pe noi ne interesează, în această lucrare, specificitatea verbului ca fapt de *conținut*: ce anume face ca structuri de tipul *omul gândește* sau *omul este gânditor* să fie diferite, la nivelul *conținutului* lingvistic, de structuri ca: *omul gânditor*, *omul care gândește*, *omul gândind* etc. Am putea spune că ceea ce căutăm este funcția din planul conținutului căreia îi corespunde, ca funcție sintactică, în planul structurii gramaticale, predicția (funcția predicativă). După cum se știe – și lingvistica funcționalistă coșeriană o demonstrează cu claritate – limbajul este mai întâi conținut și abia apoi expresie⁵. Expresia există pentru conținut, nu conținutul pentru expresie. Prin urmare, faptele limbii sunt înainte de toate structurări de conținut și abia apoi structurări ale

⁵ „Limbajul este, fără îndoială, expresie, dar nu expresie ca simplă reacție, manifestare imediată și necesară «în mod natural», ci expresie a unui semnificat «obiectiv»” (Coseriu 1966/1977, p. 37).

expresiei (structurări gramaticale): adjectivul se subordonează substantivului pentru că, în planul conținutului, proprietățile (numite prin adjective) aparțin obiectelor (desemnate de substantive). Astfel că predicativitatea, ca funcție gramaticală a verbelor, trebuie să corespundă unei funcții a lor din planul conținutului lingvistic și această funcție ne-am propus să o identificăm⁶.

În opinia noastră, faptul că verbele realizează situarea în timp a faptelor desemnate nu poate fi considerat principiu pentru funcționalitatea lor în vorbire, din două motive:

1) încadrarea temporală (= situarea în timp) se poate face și prin adverbe de tipul *ieri, azi, mâine, acum, cândva, demult*, aceste adverbe nefiind determinanți exclusivi ai verbului, ele putând determina și un substantiv provenit dintr-un verb: *plecarea băiatului ieri în excursie*;

2) al doilea motiv îl constituie faptul, de principiu, că nu putem face gramatical (= instrumental) distincții pe care nu le facem (mai întâi) lexical. Sensul însuși al „instrumentalității” este acela de a face (ca) o distincție pe care noi o operăm în mod lexical în anumite situații (să fie) aplicabilă altor situații similare. Am făcut lexical distincția dintre „unul (singur)” și „(mai) mulți”, o instrumentalizez ca distincție între desinența de singular și cea de plural, pentru a o putea aplica la alte lucruri (la câini, la cai etc.). La fel, nu pot să fac distincția dintre „am fost”, „sunt” și „voi fi”, fără să am deja distincția dintre „trecut”, „prezent” și „viitor” (sau – indiferent în ce formă ar fi ea organizată lexical – „ieri”, „azi”, „mâine” etc.). Or, dacă această temporalitate este (așa cum am văzut la punctul 1.) organizată ca fapt, în primul rând, lexical (adverbe precum *ieri, azi, mâine, acum* etc.), ea nu poate fi exclusivă predicativității, care este o funcție ulterioară semanticității lexicale.

2.1. Verb predicat vs infinitiv. În fapt, credem că avem de-a face, în cazul distincției dintre verbe și adjective, cu un alt tip de intuiție a temporalității. Aristotel, deși definește verbul ca „nume cu timp”, nu mai ia în considerare această trăsătură a verbului atunci când distinge între verbul predicat (verbul spus în legătură cu un lucru) și verbul infinitiv („verbul în sine și prin sine însuși”):

⁶ O altă tentație a fost aceea de a defini verbul ca pe o categorie verbală aparținând exclusiv vorbirii, singura prin care se pot structura conținuturi complete – acte lingvistice complete – la nivelul vorbirii ca funcționalitate particulară a limbajului, spre deosebire de celelalte categorii, prin care nu se structurează conținuturi la nivelul vorbirii – sau cu ele se structurează conținuturi de vorbire incomplete, care mai au nevoie de un verb pentru a deveni conținuturi de vorbire propriu-zise – și care, astfel, ar fi rămas să fie categorii ale limbajului în general (care nu este încă vorbire) (Astfel, de exemplu, *Omul moare* este un conținut (complet) de vorbire, deoarece se constituie ca un conținut de sine stătător la nivelul acestei funcționalități specifice a limbajului, așa cum a fost ea descrisă de Platon. Acest conținut constituie, așadar, un *enunț* sau un *act lingvistic* complet structurat. *omul care moare...* sau *omul murind...*, pe de altă parte, deși sunt conținuturi ale limbajului ca activitate generală, nu sunt conținuturi de vorbire, întrucât mai au nevoie de un verb predicativ care să le transforme în conținuturi structurate la nivelul activității lingvistice particulare care este vorbirea.). A defini verbul în acest fel ni s-ar fi părut întru totul justificat, dar aceasta ar fi însemnat să-l distingem în mod nediferențiat de toate celelalte categorii la un loc. Asemănările verbului cu adjectivul ne obligau însă să-l distingem mai întâi de adjectiv și apoi de celelalte categorii verbale.

„Verbele, în sine și prin sine înseși, sunt nume și au înțelesul acestora, pentru că, folosindu-le, ele opresc gândirea ascultătorului și-i fixează atenția; dar așa, singure, ele nu arată dacă lucrul există sau nu există” (Aristotel 1997, p. 162).

Vom reda aici și comentariul traducătorului Mircea Florian la pasajul de mai sus (aflat, în ediția citată a *Organonului*, la subsolul aceleiași pagini):

„Verbele, dacă sunt exprimate «în sine și prin sine înseși», adică printr-un infinitiv, sunt tot nume. Este interesantă motivarea clasificării verbului ca atare, privit în el însuși, printre nume sau infinitive. Nu este lipsa timpului, care este momentul esențial al verbului, întrucât în limba greacă infinitivul are forme diferite după timp, ci un alt te-me-i: verbul «în sine însuși» (ca infinitiv) nu arată dacă un lucru există sau nu există, ci ține pe loc gândirea, o fixează” (Aristotel 1997, p. 162, notă de subsol).

Prin urmare, Aristotel exclude o legătură între timpul verbului și predicativitatea acestuia: infinitivul are timp și nu este predicat (nu se spune despre un lucru), deci nu aici trebuie căutată funcția specifică a verbului. Este vorba însă în distincția pe care o propune Aristotel, tot de intuiția unei temporalități, pentru că infinitivul (și numele) „opresc gândirea”, „fixează atenția”, prezintă în mod static ceva, în vreme ce verbul „arată dacă lucrul există sau nu există”. Această „spunere a existenței sau a non-existenței” a fost interpretată în tradiția lingvistică întemeiată pe gândirea aristotelică despre limbaj ca determinare referențială a vorbirii (a lui *lógos apophantikos*), în raport cu nedeterminarea absolută a limbajului în general (a lui *lógos semantikos*). În opinia noastră, nu este vorba aici numai de referențialitatea vorbirii enunțiative (apofantice) în raport cu limbajul, ci și de altceva⁷.

2.2. Înțelegere vs înțeles. Deloun vs. semainein. În spunerea cu verb, conținutul lingvistic se structurează ca procesualitate, drept ceva dinamic, care este dat în chiar actul enunțării, ca *înțelegere* a ceva, și nu ca un conținut lingvistic existând dinainte și asupra căruia gândirea s-a oprit, s-a fixat deja; nu, deci, ca *înțeles*. Tocmai de aceea, rostirea cu verb poate spune existența sau non-existența, adevărul sau falsul, întrucât conținutul ei nu este structurat ca ceva static, fixat, dat dinainte, ci ca procesualitate, ca ceva care se face/se înțelege. Aceasta este, în opinia noastră, diferența esențială dintre un conținut construit cu verb și unul construit fără verb. Este, de fapt, tocmai distincția pe care o face Platon, în *Sofistul*, între *semainein* și *deloun*. *Semainein* (ne) dă un conținut gata structurat, ceva știut dinainte, deja *înțeles*, ceva asupra căruia gândirea s-a fixat deja, în vreme ce *deloun* (ne) dă un conținut care de abia acum se structurează, în acea *koinonia* dintre *ónoma* și *rhema*, ca gândire care este acum prezentă, ca ceva care se înțelege în acest moment, o înțelegere nouă care tocmai are loc, se structurează în chiar acest act lingvistic.

Semainein ține de domeniul *înțelesului*, *deloun* de cel al *înțelegerii*.

⁷ De altfel, Aristotel pare a renunța el însuși la această determinare referențială a vorbirii atunci când constată că o rugăminte este și ea o vorbire – o rostire cu verb –, însă rugăminta nu spune dacă lucrul despre care vorbește există sau nu există.

Ceea ce Platon numește prin *deloun*⁸ este o funcție a limbajului care ține de înțelegerea primă a lucrurilor. În momentul în care *ceva se arată (se dezvoltă)*, acest „ceva” este înțeles și exprimat cu ajutorul limbajului. Acesta este și motivul pentru care Heidegger, în prelegerea sa despre *Sofistul* lui Platon, traduce *deloun* prin *aufdecken* („a revela”, în germană) și întemeiază pornind de la acest concept ceea ce pentru filosofia sa avea să fie – și mai departe, în *Ființă și timp* – „caracterul revelator(iu) al *lógosului*”, al limbajului⁹. *A ști vs a înțelege* – aceasta ar fi o primă conceptualizare lexicală a distincției dintre *semaínein* și *deloun*. Aceasta este, de altfel, și distincția fundamentală dintre ele: *semaínein* ține de *știut*, de *înțeles*. *Deloun*, pe de altă parte, ține de *înțelegere*.

Coșeriu definește semanticitatea limbajului prin formula: „a recunoaște în ceea ce (tocmai) se cunoaște, ceva ce este (dinainte) știut”:

„Să luăm ca exemplu cuvântul *anthropos*, prin care desemnăm oameni individuali, recunoscându-i ca oameni, recunoscând în fiecare dintre ei faptul de a fi om. Cuvântul *om* înseamnă „faptul de a fi om», pe care-l recunoaștem în fiecare om în particular, când întâlnim un om sau când vorbim despre el” (Coșeriu 1994, p. 17).

Semaínein presupune, așadar, ca ceva să fie dinainte știut. Dar ceva este știut tocmai – și numai – pentru că a fost înțeles într-un moment (cu necesitate) anterior. Pentru Platon – și Heidegger – *deloun* este „a înțelege (= a cunoaște) ceva ce nu este dinainte știut”. Vorbirea este o succesiune de înțelegeri care se întemeiază pe/pornesc de la înțelesuri anterioare (structurate anterior) și care, la rândul lor, se pot transforma în înțelesuri care să sprijine înțelegeri viitoare.

Observație. Ca paranteză fie spus, felul în care Coșeriu rămâne, credem, tributar lui *semaínein* – și nu ajunge la *deloun* – ca funcție a limbajului, în înțelegerea funcțiilor diferite pe care le au *în vorbire* verbele, pe de o parte, și substantivele, pe de altă parte, adică faptul că el vede *onomázein* și *légein* ca pe ceva subsumat lui *semaínein*, și nu ca pe funcții diferite de aceasta, care se manifestă diferit în funcționalități diferite ale limbajului, se vede din caracterizarea pe care o face conținuturilor de *légein*:

„Astfel, cuvinte ca *timp*, *trecut*, *prezent*, *viitor* și chiar *a zice*, *a vorbi* etc. «numesc», deci reprezintă propriul lor «denotatum», în timp ce forme ca *vorbește*, *vorbea*, *va vorbi*, dincolo de numirea generică a acțiunii de «a vorbi», **spun ceva despre aceasta**: o atribuie cuiva ca [pe] o acțiune concretă și spun că aceasta se întâmplă, se întâmpla sau se va întâmpla [Coșeriu 1988/2009, p. 344–345 – subl. n.].

⁸ „Căci *se arată atunci ceva* cu privire la cele ce sunt, fie prezente, fie trecute, fie viitoare, și nu se denumește doar, ci se și determină ceva, înlănțuindu-se verbele cu numele. De aceea și spuneam că a vorbi nu înseamnă doar a denumi, drept pentru care am și dat înlănțuirii acesteia numele de vorbire” [Platon 1989, p. 377 – subl. n.].

⁹ Heidegger – am văzut – construiește chiar adjectivul *delotic* și-l folosește pentru a exprima – pornind tocmai de la *deloun* – funcția revelatoare/revelatorie a limbajului.

Cu alte cuvinte, dacă luăm în considerare interpretarea lui Coșeriu, forme ca *vorbește*, *vorbea*, *va vorbi* nu spun ceva despre ființele care fac acțiunea de *a vorbi* și care, ca urmare a ceea ce spun formele citate, *vorbesc*, *vorbeau* sau *vor vorbi*, ci spun ceva despre acțiunea pe care (tot) ele o desemnează. Să înțelegi lucrurile în acest fel înseamnă să nu consideri, pe urmele lui Platon, că *onomázein* și *légein* sunt funcții independente (și diferite) de *semaínein*, funcții care se manifestă în vorbire, ca funcționalitate de sine stătătoare a limbajului, ci să le vezi ca pe două manifestări, în vorbire, ale aceleiași funcții din limbaj (*semaínein*). În realitate, verbul spune ceva nu despre acțiunea „pe care o desemnează”, o numește, ci despre «obiectul» căruia îi atribuie această acțiune. După interpretarea pe care Coșeriu o dă aici faptelor discutate, distincția dintre *onomázein* și *légein*, funcțiile deosebite de Platon, ar fi nu ceva ce distinge în vorbire funcția substantivelor de cea a verbelor, ci ceva ce distinge funcția semantică a verbelor în limbaj, de funcția lor designațională în vorbire: în limbaj verbele *semnifică*, în vorbire ele atât *numesc*, cât și *spun*. Nu aceasta este însă distincția dintre *onomázein* și *légein* pe care o face Platon. El este foarte clar în această privință: întreat de interlocutorul său despre „vorbirea” „Theaitetos șade”, Theaitetos răspunde imediat: această vorbire este „despre mine și cu privire la starea mea” (Platon 1989, p. 377). El nu spune „vorbirea este despre *a șede* și îmi atribuie această acțiune mie”, deci, ceea ce spune Platon este că verbele spun (*légein*) ceva despre obiectele numite de substantive, nu despre acțiunile pe care tot ele le semnifică (desemnează). Aceasta este distincția pe care o face Platon: *ónoma* numește ceva, *rhema* spune ceva despre ceva-ul numit de *ónoma*. *Rhema* spune ceva despre obiectul numit de *ónoma*. Aristotel este și el foarte clar în această privință: în capitolul 3 din *Despre interpretare*, în care vorbește despre verb și timpurile lui, el spune: „Un verb este totdeauna un semn a ceva spus despre altceva” (1997, p. 161).

O atât de evidentă diferență între textul dialogului platonician și interpretarea pe care i-o dă Coșeriu ne-a făcut să presupunem că, poate, ea se datorează unei erori de traducere și ne-am dus la textul original, în limba italiană, al studiului coșerian, dar acolo se spune exact același lucru. Reproducem pasajul discutat:

„Cosi, parole come, *tempo, passato, presente, futuro* e anche *dire, parlare* ecc. «nominano», e quindi rappresentano il loro «denotatum», mentre forme come *parla, parlava, parlerà*, oltre a nominare genericamente l'azione di «parlare», ne dicono qualcosa: l'attribuiscono a qualcuno come azione concreta e dicono che avviene, avveniva o avverrà” (Coșeriu 1988, p. 217).

Acea particulă pronominală, *ne*, din italiană, se referă la ceva ce s-a spus anterior, adică la acțiunea numită: „dincolo de a numi acțiunea, spun ceva despre ea”. Așadar, traducerea este corectă, iar felul în care interpretează Coșeriu funcțiile deosebite de Platon este, credem noi, eronat. În realitate, nu verbul *semnifică* în limbaj și tot el *numește* și *spune* în vorbire, ci cuvintele (care nu sunt nici verbe, nici substantive, ci ceva nediferențiat încă) semnifică în limbaj, în timp ce 1) sub-

stantivele *numesc* și 2) verbele *spun* în vorbire. Distincția dintre verbe (*rhemata*) și substantive (*onomata*) nu apare în limbaj, ci abia în vorbire; în limbaj ambele sunt fapte de *semaînein*, fac *semaînein*, nu (de) *onomázein* + *légein*, distincția între *semaînein*, pe de o parte, și *onomázein* + *légein*, pe de altă parte, apare numai în vorbire, abia acolo ceea ce semnifică ceva (= *semaînein*) se distinge (se desparte) în ceea ce numește ceva (= *onomázein*) și ceea ce spune ceva (= *légein*). De aceea, *ceea ce face limbajul* (sau *ceea ce se face în limbaj*) este diferit de *ceea ce face vorbirea* (*ceea ce se face în vorbire*), unul face *semaînein*, cealaltă face *deloun*, ca *onomázein* + *légein*, două moduri fundamental diferite de a avea ceva drept conținut lingvistic. Ambele – și *semaînein* și *deloun* – structurează/prezintă ca structurat un (anumit) conținut lingvistic, dar fac acest lucru într-o manieră fundamental diferită, ca două modalități de a face posibil un conținut lingvistic, una (*deloun*) ca structurare prezentă, dată în simultaneitatea prezentării ei ca atare, cealaltă (*semaînein*) ca ceva dat dinainte, prezentat ca structurat anterior. Ceea ce are structurarea de conținut ca prezentă – ca ceva *care se întâmplă* – este vorbirea. Limbajul are prezentă – prezintă – structurarea de conținut ca (pe ceva din) trecut, *ca pe ceva care s-a întâmplat*. De aceea, și în acest sens, deloticitatea limbajului este ceea ce precedă semanticitatea lui: structurarea unui conținut ca ceva care se întâmplă, ca fapt de cogniție primă a ceva ce tocmai este înțeles, o înțelegere (a ceva) care tocmai se realizează, este, trebuie să fie, anterioară unei înțelegeri deja date, unei structurări deja făcute, unei relații deja stabilite între ceea ce este și ceea ce a fost înțeles (și organizat ca atare). *Semaînein* este funcția semiotică ce ține de structurarea a ceva ce a fost înțeles (și este semnificat ca atare). *Deloun* este funcția semiotică ce ține de structurarea a ceva ce tocmai se înțelege (sau se exprimă ca și cum tocmai s-ar înțelege).

De altfel, aceeași confuzie ni se pare că o face Coșeriu și în *Principii de sintaxă funcțională* (Coșeriu 1994–1995, p. 30), când spune că o propoziție *numește* o „stare de lucruri”. Lucrurile ar sta așa numai dacă am înțelege limbajul ca activitate strict referențială, ca *semaînein*; în limbajul ca activitate cognitivă (ca *deloun*) o propoziție nu numește, ci exprimă *înțelegerea* a ceva, faptul că ceva este înțeles. Abia apoi, după ce înțelegerea a avut loc, putem numi (= desemna) acest înțeles. Dar nu-l vom numi folosind procedeul pe care îl folosim în limbaj pentru a înțelege (*onomázein* + *légein*), ci procedeul dezvoltat în limbaj pentru a numi (*onomázein*, ca reflex designațional al lui *semaînein*). Este vorba de procedee lingvistice diferite. Ca să înțeleg că Ion pleacă (sau ca să exprim această *înțelegere*), construiesc conținutul „Ion pleacă”; ca să numesc aceasta (ca să exprim acest *înțeles*) voi construi conținutul „plecarea lui Ion”. De altfel, lucrurile devin foarte transparente dacă ne uităm la felul în care au fost ele organizate (în limbă) de intuiția lingvistică a vorbitorilor, adică la cum se spun ele în exercițiul efectiv al limbajului: pot spune *înțeleg că Ion pleacă*, dar nu pot spune **numesc că Ion pleacă*, ci numai *numesc faptul că Ion pleacă*. Cu alte cuvinte, conținutul unei propoziții poate fi – ca atare –

obiectul unei înțelegeri, dar nu poate fi, în formă propozițională, obiect al unei numiri, ci trebuie să ia forma unui substantiv: *faptul că Ion pleacă*, *plecarea lui Ion* etc. Substantivul este categoria cu care se numește. Verbul (predicativ) este categoria cu care se înțelege. Să spui că o propoziție numește o stare de lucruri înseamnă să nu faci distincția corectă între conținutul „Ion pleacă” și conținutul „plecarea lui Ion”. Propoziția construiește un conținut aplicabil unei „stări de lucruri”, substantivul numește, pur și simplu, „starea de lucruri” respectivă.

Coșeriu include, așadar, în aceeași funcție a limbajului (*semanticitatea*), două funcții care sunt pentru Platon diferite: (1) *recunoașterea* umanității în obiectele individuale numite „oameni” și (2) *înțelegerea ei* – cu necesitate anterioară – *ca ceva ce poate fi recunoscut* în acestea. Este vorba de două funcții diferite ale limbajului: una este *semăinein*, cealaltă – *deloun*. Limbajul are două funcții primare: *semăinein* și *deloun*. Prima implică un singur conținut lingvistic, a doua implică două conținuturi și este dată ca sinteză a lor. Prima privește reactualizarea (recunoașterea) a ceva ce s-a înțeles înainte, a doua privește înțelegerea a ceva nou. Prima ține de domeniul *înțelesului*, a doua, de domeniul *înțelegerii*. *Deloun* construiește o *înțelegere*, *semăinein* evocă un *înțeles*.

2.3. Un alt tip de temporalitate. Dar care este, totuși, temporalitatea în care se face distincția pe care-o analizăm aici între verb și adjectiv? Pentru a înțelege acest lucru, va trebui să ne întoarcem la studiul lui E. Coșeriu, pentru a analiza împreună cu el problema raportului dintre „timpul „interior” sau al „conștiinței” și „timpul „exterior” sau al „lucrurilor”, adică al experienței realului” (Coșeriu 1988/2009, p. 338). Este vorba despre raportul dintre succesivitatea experienței exterioare – faptul că noi percepem lucrurile exterioare ca petrecându-se în timp: ele sunt *trecute*, *prezente* și *viitoare* – și simultaneitatea conștiinței, a experienței interioare, unde lucrurile ne sunt date în *prezentul* gândirii (nu putem gândi în trecut; experiența interioară este ceva ce se petrece tot timpul *acum*, ea nu are succesivitate).

Experiența interioară a trecutului, prezentului și viitorului din exterior se dă, așadar, în prezentul conștiinței. Dar, dacă și trecutul, și prezentul, și viitorul se dau acum, în simultaneitatea gândirii, atunci cum le putem înțelege – și conceptualiza – ca diferite? Coșeriu găsește răspunsul la Aristotel: pentru că ele corespund unor activități ale conștiinței care sunt distincte. Și reproduce un citat din *De memoria*: „întrucât nu se poate avea memoria viitorului, care este obiect de conjunctură și de așteptare, [...] nici a prezentului, căruia îi corespunde simțirea, [...] memoria, în schimb, aparține trecutului” (449 b, 9–15, în Coșeriu 1988/2009, p. 340). Mai clar o spune Sfântul Augustin, pe care Coșeriu îl citează din *Confessiones*, XI, 20 [26]:

„Și nu este corect să se spună: există trei timpuri, trecut, prezent și viitor, ci corect se poate spune: există trei timpuri: prezentul lucrurilor trecute, prezentul lucrurilor prezente, prezentul lucrurilor viitoare. Căci acestea trei există în spirit și nu le văd în altă parte: prezentul lucrurilor trecute este memoria, prezentul lucrurilor prezente este contemplarea directă, prezentul lucrurilor viitoare este starea de așteptare” (Coșeriu 1988/2009, p. 339).

Aceeași idee o ilustrează Coșeriu și printr-un citat din *Critica concretului*, lucrare a filosofului italian Pantaleo Carabellese:

„Concretul este *fost*-ul, cunoscut; *este*-le, simțit; *va fi*-ul, vrut; pentru că ființa și conștiința sunt împreună, chiar în activitățile lor diferite [...] Ca ființe cunoscătoare am fost [...]; ca ființe sensibile, suntem; ca ființe cu voință, vom fi [...] Am fost, suntem și vom fi în durată indivizibilă a ființei (*suntem*-ul nu este după *am fost*, nici *vom fi*-ul după *suntem*)” (*Critica concretului*, Florența, 1948, p. 26, 31, în Coșeriu 1988/2009, p. 340).

Coșeriu face, de asemenea, o analiză detaliată a acestui scurt pasaj din Carabellese în studiul său mai amplu *Sincronie, diacronie și istorie*, atunci când, discutând apariția viitorului în limbile romanice, dă o măsură a felului în care opoziția dintre timpul interior și cel exterior poate avea o importanță decisivă în dezvoltarea istorică concretă a limbilor. Lingvistul vorbește acolo despre „co-prezența existențială” (în conștiință) a momentelor timpului, făcând distincție între „timpul „trăit” interior, „co-prezent” în cele trei dimensiuni ale sale, și timpul gândit ca o succesiune exterioară, „spațiat” sau „dispersat” în mai multe momente nesimultane”. Analiza pornește de la pasajul reprodus mai sus din Carabellese:

„Carabellese subliniază că, în realitatea concretă, viitorul nu se găsește „după” prezent și nici trecutul nu se găsește „înaintea” prezentului; este vorba de momente „co-prezente”, care corespund unor activități distincte ale conștiinței: trecutul corespunde „cunoașterii”, prezentul corespunde „simțirii”, iar viitorul corespunde „voinței” (în sensul de *velle*; și s-ar putea adăuga că el este, de asemenea, momentul lui *posse* și al lui *debere*)” (Coșeriu 1997, p. 138).

Trecutul, prezentul și viitorul aparțin, deci, unor activități distincte ale conștiinței. Prezentul experienței interioare este „desfăcut” prin aceste activități în trecut, prezentul și viitorul experienței exterioare. Simultaneitatea conștiinței este „desfășurată” ca succesivitate a experienței.

La fel – putem spune –, și limbajul, ca experiență exterioară (limbajul ca intersubiectivitate, limbajul pe care îl aud), este dat în simultaneitatea înțelegerii unui conținut; așadar, el trebuie să dispună de procedee prin care să se poată distinge între ceea ce este dat în prezentul actului lingvistic și ceea ce este dat în/ceea ce vine din trecutul acestuia (și, firește, dacă astfel de procedee există pentru limbajul ca activitate exterioară ele trebuie să existe și pentru limbajul ca structurare și organizare primară a realității și experienței, limbajul ca realitate interioară).

Așa cum timpul exterior trebuie desfășurat în simultaneitatea conștiinței ca trecut, prezent și viitor, la fel și conținutul lingvistic trebuie desfășurat în simultaneitatea înțelegerii în lucruri care se înțeleg acum și lucruri care sunt deja înțelese și la care doar se face referire. Limbajul și-a dezvoltat procedee pentru a face acest lucru: dacă spun, de exemplu, *calul verde fuge*, atunci voi înțelege că faptul că el este verde e anterior, în conștiința mea, alergării sale. Dar dacă spun, pe de altă parte, *calul care fuge (calul fugind) este verde*, atunci eu aflu/înțeleg culoarea lui după ce el a început să alerge, deși e foarte probabil că el era verde cu mult înainte

de acest moment. Pentru conștiința care structurează lumea cu ajutorul limbajului, asemenea distincții sunt importante, tot astfel cum este important să distingă, în simultaneitatea gândirii, între trecut, prezent și viitor. Și tocmai pentru a face această structurare internă a temporalității conținutului lingvistic înțeles/structurat, limbajul a dezvoltat categoria verbului, pentru că, așa cum am văzut, celelalte tipuri de temporalitate se pot foarte bine exprima cu substantive, adjective, adverbe. Poți foarte bine să structurezi ce se întâmplă în exterior, în lume, numai cu semnificații lexicale (*alergarea ieri a calului verde*); ce se întâmplă în interior, în înțelegere, în conștiință, nu se poate structura fără verbe.

Așadar, ceea ce se exprimă cu verb este tocmai acest prezent al conștiinței care cunoaște, spre deosebire de ceea ce se exprimă cu adjectiv, care este exprimarea a ceva cunoscut dinainte. Prin verb și adjectiv se distinge ceea ce se *structurează* acum, în simultaneitatea momentului vorbirii, de ceea ce se *reproduce* acum, ca ceva structurat anterior (sau ca ceva care nu se structurează acum).

Semăinein este funcția limbajului prin care recunoaștem acum ceva structurat anterior, *deloun* este funcția limbajului cu care recunoaștem (acum) ceva ce se structurează acum. Iar această anterioritate/simultaneitate față de „momentul vorbirii” a structurării unui conținut este dată în opoziția dintre funcția adjectivului și cea a verbului. Când spun, de exemplu, *cal verde*, se poate să structurez acest conținut pentru prima dată, dar nu-l structurez *ca și cum ar fi prima dată*. Tot astfel, pot gândi un lucru care nu mi s-a întâmplat niciodată ca și cum mi s-ar fi întâmplat în trecut (nu există o diferență de natură ontologică între experiențele reale și cele imaginate, între cele trecute, prezente și viitoare). Și, mai departe, când spun *Calul este un animal*, chiar dacă știu acest lucru dintotdeauna și l-am structurat (lingvistic) de nenumărate ori înainte, îl spun acum ca și cum l-aș spune pentru prima dată.

La fel, când îi spun cuiva: „Dumneata spui lucruri știute!”, nu-i spun aceasta pentru că spune lucruri știute, ci pentru că le spune ca și cum le-ar spune pentru prima dată. Dacă spui lucruri știute folosind adjective, nimeni nu-ți va imputa aceasta vreodată, așa funcționează vorbirea. (Este în esența lui *semăinein* să spună lucruri știute.) Dacă spui însă lucruri știute folosind verbe (dacă le spui ca *deloun*), riști să fii apostrofat, mai devreme sau mai târziu, că nu ești original. (Esența lui *deloun* este să spună ceva nou, chiar și dacă această noutate este numai în raport cu elementele de la care pornește.)

Limbajul are procedee pentru a distinge între ceea ce se spune și ceea ce se spune pentru prima dată, iar de aceste procedee credem că ține distincția pe care am analizat-o aici, cea dintre verb și adjectiv. Așa cum memoria și simțirea sunt activități distincte ale conștiinței, tot astfel *semăinein* și *deloun* sunt funcții diferite ale limbajului și nu este greu de observat că *deloun* este funcția de conținut căreia îi corespunde în planul gramatical al limbii predicativitatea verbelor.

2.4. Timp în limbaj. Astfel, atunci când vorbim despre desemnarea timpului prin limbaj, trebuie să avem în vedere trei tipuri de temporalitate, trei tipuri de timp structurat în conținuturile pe care le construim cu limbajul:

a. Un timp al structurării; timp structural, care ține de raporturile interne ce se stabilesc între conținuturile care se construiesc cu limbajul și distinge între conținuturile construite fără verb („cartea verde”) și cele construite cu verb („cartea *este* verde”);

b. Un timp al evenimentelor; timp reprezentat, timpul ca durată, ca „spațiu în care se desfășoară acțiunile”;

c. Un timp „pozițional”; al desemnării, al „situării” în timp; timp desemnat – exprimat prin timpurile gramaticale și deicticele adverbiale temporale: *acum*, *atunci*, *cândva* etc.

Astfel, **timpul I, timpul structurării conținutului lingvistic** este, așa cum am încercat să demonstrăm cu tot ceea ce s-a spus până acum, timpul în care – și relativ la care – se realizează structurarea internă a conținutului creat prin/de limbaj. Această intuiție a temporalității ține în mod exclusiv de funcția specifică a verbelor în vorbire, iar la nivelul ei se stabilesc raporturile prezente între subunitățile constitutive ale unui conținut lingvistic. Distincția pe care o face Platon între *onomázein* și *légein* presupune că în structurarea (conținutului) oricărui act lingvistic există două momente: (1) se numește ceva (= *onomázein*) și (2) se spune ceva despre ceea ce s-a numit (= *légein*). Limbajul și-a dezvoltat procedee pentru a distinge, în structurarea actului lingvistic, între faptele despre care se vorbește și cele cu care se spune ceva despre primele. Cele două funcții deosebite de Platon sunt date împreună în structurarea oricărui conținut de vorbire, însă ele nu sunt simultane în structurarea acestuia, ci sunt cu necesitate date într-o temporalitate succesivă: *ceea ce se spune* se spune *despre ceva*, prin urmare, *onomázein* este, în mod logic, anterior lui *légein*. A **vorbi despre ceva**, adică a desemna – mai întâi, într-un moment inițial al actului lingvistic – realitățile despre care se vorbește, cu toate proprietățile lor anterioare, și a **spune** – apoi, într-un moment următor – *ceva* despre aceste realități desemnate, dându-le noi proprietăți¹⁰. Această temporalitate se structurează prin verbe, verbul nefiind, în esență, altceva decât un procedeu al vorbirii, un instrument care face manifest faptul că tocmai se structurează un conținut și nu numai se actualizează un conținut deja structurat. Nu este vorba aici, neapărat, despre distincția dintre substantive și verbe, ci este vorba, pur și simplu, de faptul că limbajul structurează diferit ceea ce este organizat și înțeles ca fiind anterior actului lingvistic (conținuturile care sunt înțelese ca anterioare actului lingvistic) de conținutul (conținuturile) care se obțin(e) prin intermediul actului lingvistic. Verbul, pe de o parte, și substantivul, adjectivul, adverbul, pe de altă parte, sunt numai instrumente ale acestor funcții, realizatori ai acestei structurări diferite; ar putea exista, probabil, limbi în care această structurare să se

¹⁰ Un alt mod de a vedea lucrurile ar fi să spunem că limbajul și-a dezvoltat procedee pentru a structura în mod diferit conținuturile care organizează proprietățile interne (deja prezente) și cele externe (tocmai atribuite) (ale) realităților desemnate. Nu este vorba, evident, de proprietăți interne sau externe în sens logic, ci de proprietăți *organizate lingvistic* în acest fel, ceea ce înseamnă, pur și simplu, a organiza în mod diferit proprietățile considerate ca fiind prezente într-un obiect înainte de actul lingvistic și cele atribuite prin acesta (sau în urma acestuia).

facă în vreun alt mod, nu prin substantive etc. și verbe¹¹, dar fără această diferență de structurare între ceea ce este anterior actului lingvistic și ceea ce este dat în urma acestuia, vorbirea nu ar avea sens.

Avem deci descrise aici două funcții ale limbajului: una care stabilește identitatea obiectelor sale (le identifică, indicându-le) (*ónoma*, *onomázein*) și alta care dizolvă, suspendă această identitate (*rhema*, *légein*), reinstituind-o ca pe un conținut nou, ca pe un fapt de limbă nou (*lógos*, *deloun*).

În limbajul ca vorbire există două funcții: una prin care se numește (se actualizează, se aduce în vorbire etc.) un conținut structurat anterior, și alta prin care, pornind de la acesta, se structurează un conținut nou.

Structurarea unui conținut lingvistic este întotdeauna o chestiune de *ónoma* + *rhema*, dar o structură [*ónoma* + *rhema*] poate fi rezultatul unui *deloun* = *onomázein* + *légein* prezent, dat în „actualitatea” actului lingvistic, sau al unuia anterior, dat în trecutul acestuia (și organizat – deja – ca *semaínein*). La nivelul acestei temporalități, în timpul structurării conținutului dat în actul lingvistic, se organizează, ca fapt de creație de conținut, două tipuri de raporturi între *ónoma* și *rhema*: unul dat în prezent, care se face, și altul dat în trecut, stabilit.

Conținuturile structurate cu verb au *onomázein* + *légein* în prezentul actului lingvistic, cele structurate cu adjectiv au *onomázein* + *légein* în trecutul acestuia.

În actul de vorbire prezent, un conținut construit cu verb va funcționa ca *onomázein* + *légein* („*calul este verde*”), în vreme ce un conținut construit cu adjectiv (sau fără verb) va funcționa ca rezultat dintr-un *onomázein* + *légein* anterior, fiind, aici, structurat nu la nivelul sumei acestor două funcții, ci la nivelul uneia singure dintre ele: ori *onomázein* („*calul verde* aleargă”), ori *légein* („*ceea ce se vede este calul verde*”).

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

Aristotel 1997 = Aristotel, *Organon*. Traducere, studiu introductiv, introducere și note de Mircea Florian, vol. I, București, Editura IRI, 1997.

Bally 1950 = Charles Bally, *Linguistique générale et linguistique française*, Berne, A. Francke, 1950.
Coșeriu 1997 = Eugeniu Coșeriu, *Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*. Traducere de Nicolae Saramandu, București, Editura Enciclopedică, 1997.

Coșeriu 1966/1977 = Eugenio Coseriu, *El lenguaje y la comprensión de la existencia del hombre actual*, în idem, *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lingüística*, Madrid, Gredos, 1977, p. 34–64.

¹¹ În japoneză, de exemplu, sunt predicative nu numai verbele, ci și adjectivele, distincția dintre ele fiind că, în timp ce verbele prezintă acțiunile desemnate ca neatribuite unor obiecte, ca pe ceva de sine stătător, care *se întâmplă în legătură cu* un obiect sau *cu privire la el* – relația *ónoma* ← *rhema* dintre substantive și verbe este, după toate aparențele, inversată –, adjectivul poate atribui designatul său unui obiect, funcționând similar predicatului nominal din limbile indoeuropene. Diferența este că predicatul nominal este, în limbile indoeuropene, o *categorie sintactică*, în timp ce adjectivele predicative sunt, în japoneză, *categorie verbală*.

- Coșeriu 1972 = Eugenio Coseriu, *Sobre las categorías verbales* (“partes de la oración”), în „Revista de lingüística aplicada”, 1972, nr. 10, p. 7–25.
- Coșeriu 1988/2009 = Eugeniu Coșeriu, *Tempo e linguaggio*, în „Jacques e i suoi quaderni”, XI, 1988, p. 203–230; versiunea românească: *Timp și limbaj*, în idem, *Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*. Antologie, argument, note, bibliografie și indici de Dorel Finaru, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009, p. 333–354.
- Coșeriu 1994–1995 = Eugenio Coseriu, *Principii de sintaxă funcțională*. Traducere de E. Tămăianu, în „Dacoromania”, serie nouă, I, 1994–1995, nr. 1–2, p. 29–68.
- Coșeriu 1994 = Eugeniu Coșeriu, *Prelegeri și conferințe (1992–1993)*. Supliment la „Anuar de lingvistică și istorie literară”, XXXIII, 1993–1994, Iași, 1994.
- Drașoveanu 1997 = D. D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1997.
- Heidegger 1997 = Martin Heidegger, *Plato’s Sophist*. Traducere de Richard Rojcewicz și André Schuwer, Bloomington, Indiana University Press, 1997.
- Jordan 1954 = Iorgu Jordan, *Limba română contemporană. Manual pentru instituțiile de învățământ superior*, București, Editura Ministerului Învățământului, 1954.
- Platon 1989 = Platon, *Sofistul*. Traducere, lămuriri preliminare și note de Constantin Noica, în idem, *Opere*, vol. VI. Ediție îngrijită de Constantin Noica și Petru Creția, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, p. 307–390.

SOME REMARKS ON THE LINGUISTIC FUNCTION OF VERBS

(Abstract)

In the present paper I attempt to identify the status of the verb as a part of speech, as opposed to the other parts of speech, by investigating verbs from multiple points of view (as lexical, categorial and grammatical facts, as conveyors of time and/or predicativity). The main function of the verb, *predicativity*, is (regarded by most linguists as) a grammatical function *par excellence*, specific to language (= *langue*). As such, it cannot describe the functioning of the verb – as a part of speech – on the level of language understood as *langage* in E. Coseriu’s acceptation of the term. Therefore, I have searched for a semantic function that could correspond to predicativity as a syntactic function. At the conclusion of this research the respective function has been identified as *deloun*, as described in Plato’s *Sophist*, a function which I regard as generating the role of verbs in language.

Cuvinte-cheie: *verb, adjectiv, parte de vorbire, semănein, deloun, temporalitate.*

Keywords: *verb, adjective, part of speech, semănein, deloun, temporality.*

*Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu” al Academiei Române
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21
mirceaminica@gmail.com*